

Ko e ngaahi me'a ke ke 'ilo fekau'aki mo e ngaahi Kinitakāteni 'a e Kidsfirst

'Oku mou kamata 'a e fanau honau ta'u ua?

'Io, 'oku mau fakahū mai 'a e fanau ki he 'emau kinitakāteni mei honau ta'u ua – kapau 'oku 'atā ha nau faingamalie. Kuo kakato 'emau ngaahi naunau ke fakafaingamālie ki he fetongi taipa, mo tokoni'i kinautolu 'oku akoako ki hono ngaue'aki e toileti, pehē ki he potu 'oku 'ikai longoa'a ke ne mālōlō mo mohe ai 'oka fiema'u.

'Oku mou tali 'a e fanau si'i hifo he ta'u ua?

Ko 'emau ngaahi kinitakāteni 'oku nau laiseni ki he fanau ta'u 2 – 5. Ka 'oku 'i ai foki mo 'emau ongo kinitakāteni 'e ua (Kidsfirst Niu 'i Woodham Rd, mo e Kidsfirst Diamond Harbour) 'a ia 'oku na fakatou laiseni ki he longa'i fanau ta'u 0 -5.

'E malava ke hū 'eku ki'i tamasi'i kapau 'oku te'eki ke ne ako ke ngāue'aki e toileti?

'Aupito. Kuo fakanaunau kakato homau faleako ke malava 'o fai e fetongi e taipa, ka koe taipa 'e 'omai ia 'e moutolu (mātu'a). Toe tanaki atu, ke lava 'o fakahoko lelei e fetongi taipa, 'e fengāue'aki fakataha 'a e kau faiako mo ki moutolu ke tokoni ki ho'o tama 'i he taimi 'oku ne akoako ai ke ngāue'aki e toileti.

'Oku malava ke kei hoko atu ha leka 'i he kinitakāteni hiliage hono ta'u nima?

'Oku malava e fanau ke nau nofo he kinitakāteni 'o a'u ki honau ta'u 6. Ko e fanau tokolahī 'oku nau hū ki he ako pule'anga 'i hono ta'u 5 ka ko e ni'ihi 'oku nau fili ke nau nofo pē he kinitakāteni. Talanoa ki he puleako ki he me'a totonu kiate koe mo ho'o ki'i tamasi'i.

'Oku 'i ai nai ha faingamalie 'e 'atā he taimi ni?

Ko e lahi taha 'o 'emau ngaahi kinitakāteni 'oku 'atā e faingamalie ke hū mai e fanau he taimi ni pē. Ko e ni'ihi leva 'e fiema'u ke ke ki'i tatali, ka ke manatu'i 'oku hokohoko pē 'a e hū atu 'a e fanau ki he ako pule'anga. Fetu'utaki mai ki he 0800 454 373 pē email ki he betterbecause@kidsfirst.org.nz ki he fakaikiiki pe ko ho'o lomi [heni](#) ke fakafonu e foomu pre-enrolment mo fakahū ho hingoa he lisi talitali (waiting list) he taimi ni – pē ko ho'o faka'eke'eke ki he puleako he 'aho ni.

Ko e hā e loloa 'eku tatali ki ha faingamalie ke 'atā?

'E fetu'utaki atu e puleako lolotonga ho'o 'i he lisi talitali – pea 'oku mau talitali lelei koe ke ke fetu'utaki mai 'i ha fa'ahinga taimi pē.

‘Oku fiha e totongi ako ‘a e kinitakāteni?

Fanau ta’u 3 – 5 ‘oku nau ma’u e *20 ECE hours* – (houa ‘oku totongi ‘e he pule’anga ke ako ta’etotongi e fanau). ‘Oku fiema’u ke ke fakahā mai pē ko e houa ko ‘eni ‘oku toe vahevahe pe ngāue’aki mo ha kinitakāteni kehe.

Fanau ta’u 2 – 3 ‘oku nau ako ta’etotongi mo kinautolu he houa ‘e 20, ‘a ia ‘oku totongi ‘e he Kidsfirst. Ko e mātu’a ‘a e fanau ta’u ua ‘oku nau tukupā ‘i he ta’u tolu ‘enau fanau ko ‘enau *20 ECE hours* te nau fakapapau’i ‘oku nau ako ‘i ‘o ngāue’aki ia ‘i he ngaahi ako ‘a e Kidsfirst.

Fanau ta’u 2 – 5 ko kinautolu kotoa pē ‘oku nau ako ‘o lahi hake he houa ‘e 20 he uike te nau totongi leva ‘a e \$6.00 he houa, ki he houa kotoa pē ‘oku ‘ova’aki he houa ‘e 20.

Fanau si’i hifo he ta’u 2 te nau totongi e \$6.00 he houa kotoa pē ‘oku nau ako ai. Vakai’iange ‘a e WINZ childcare subsidy na ‘oku ‘i ai ha’o totonu ki ai. Te ke lava ke ke vakai ki ai he <https://www.workandincome.govt.nz/products/a-z-benefits/childcare-subsidy.html>

Te ke toe ma’u foki mo e tatau ‘o e Fees Policy (tu’utu’uni ki he totongi ako) **Heni**, pe ko ho’o kole ki he puleako ha tatau. ‘Oku fa’a fakahoko foki ‘a e ngaahi fakama’ama’a makehe ‘i ha ngaahi kinitakāteni. Faka’eke’eke mai fekau’aki mo ho’o kinitakāteni ‘i he telefoni 0800 xxx pē email ki he betterbecause@kidsfirst.org.nz.

Fēfē kapau ko ‘eku tama ‘oku ‘ikai ke nofo fonua/tangata’i fonua Nu’u Sila

Te ke lava pē ‘o fakahū ho’o ki’i tamasi’i tatau aipē tu’unga fakanofofonua ‘oku ne ‘i ai, pea koe houa ‘e 20 ako ta’etotongi ‘oku ‘atā ki he fanau kotoa pē. ‘E ‘i ai pē ngaahi makatu’unga ‘e ngāue’aki heni.

‘Oku ‘i ai ha fakama’ama’a/holo ki he fāmili?

‘Io. Ko e fāmili ‘oku laka hake he toko taha ‘a e fanau ako ‘oku ‘oange leva ‘a e fakama’ama’a 10% ki he tamasi’i fika ua.

‘E tu’o fiha ha’aku ma’u ha e mou’a totongi ako?

Kapau ko ho’o fanau ‘oku ‘i he ta’u 2 – 5 pea ako pē he houa ‘e 20 pē to e si’i hifo ai, he ‘ikai ‘oatu ha mo’ua ia ‘i he email pe ko ha tohi he meili pē ko e ha pē founa te ke sai’ia ki ai.

Kapau leva ko ho’o fanau ‘oku si’i hifo he ta’u 2, pē ako ‘o lahi hake he houa ‘e 20 he uike, te ke ma’u leva ‘a e mo’ua fakauike ua. Kapau leva ‘oku ‘i ai ha’o fehu’i felave’i mo e mo’ua pea ke email ki he infocare@kidsfirst.org.nz, pē telefoni ki he 0800 454 373 ke ke lea ki he taha ‘o e kau ngāue.

'Oku malava ke 'i ai ha'aku ki'i taimi he Kinitī?

'Oku mau talitali fiefia ma'u pē koe 'i heni. 'Oku mau 'i heni ke tokoni ki he ngaahi fāmili ke palanisi totonu kinautolu mo 'enau fanau, pea 'oku mau talitali fiefia 'a e kau 'a'ahi ki he kinitakāteni ke toe fakalahi e manako 'a e fanau mo 'enau ako. 'Oku fa'a tokoni foki 'a e mātu'a 'i he ngaahi 'a'ahi (trip), nofo pe 'o kapa tī, lau tohi mo vahevahe mai 'enau 'ilo mo e poto ko e fakahaa'i ia 'enau mahu'inga'ia he ako 'enau fanau 'aki pe 'enau kau mai. 'Oku mau mahino'i foki 'a e ngaahi femou'ekina 'a e mātu'a mo e fāmili foki – te ke lava pē ke ke kau mai 'i he taimi 'oku fe'unga kia koe.

Ko e hā 'a e houa 'oku ava ai e kinitakāteni?

Ko 'emau ngaahi kinitakāteni 'oku ava ia he houa 'e 6 he 'aho. Ka 'oku takitaha kamata 'i he taimi 'oku fe'unga mo e tokolahia 'o e feitu'u ko ia. Ko e ni'ihi 'oku kamata he 8:30am 'o tuku he 2:30pm, pea ko e ni'ihi 'oku kamata he 8:45am pē 9am, 'o tuku he 2:45pm pē 3pm.

Ko e Kinitakāteni Diamond Harbour 'oku ki'i lōloaange 'enau houa. Te ke lomi [heni](#) ke 'ilo ai e kinitī 'oku ofi atu kiate koe mo vakai'i ai mo 'enau taimi kamata – pe vakai ki he website www.kidsfirst.co.nz.

Teu lava nai 'o fili 'eku houa?

Ko 'emau ngaahi kinitakāteni 'oku nau 'oatu 'a e houa ko e 'aho kakato (houa 'e ono), pē ko e houa pongipongi pē (ko e houa 'e fā). 'Oku 'ikai malava ke mau 'oatu ha toe taimi kamata kehe pē taimi tuku makehe he lolotonga 'a e 'aho – ka 'ikai pē ko e houa pongipongi pē efiafi ko e 'aho kakato. 'Oku fu'u fiema'u foki 'a e taimi 'oku kamata ai e fanau 'i he ako mo hono 'ave he tuku 'a e ako ke matu'aki tauhi taimi 'aupito.

Teu lava nai 'o fili 'eku 'aho ako?

'Io! 'Oku mau tapou ke kamata'aki e 'aho 'e ua (kapau 'oku 'atā) pea toki fakalahi ai ki he 'aho 'e nima 'o fakafuofua ko e taimi ko ia kuo mateuteu ki ai ho'o tamasi'i. 'Oku ne 'oange heni ki he kau faiako ha taimi ke nau matu'aki 'ilo'i koe mo ho'o ki'i tamasi'i, pehē foki ki ho'o tamasi'i ke ne fakamaheni mo e fanau ako, pea mo e taimi ke fai hokohoko ma'u pē hono tokoni'i 'ene ako he uike kotoa pē.

'E malava keu nofo 'oka fiema'u ha'aku ki'i 'aho mālōlō ? Teu kei totongi nai e 'aho 'oku ou mama'o/nofu ai?

'Oku 'ikai ke fai ha totongi ako kapau ko e ako ko ia 'oku tutuku fakateemi. 'E kei totongi pē kapau 'oku nofo ho'o ki'i tamasi'i he ako ko e puke pe to'o ha'ane 'aho mālōlō. Te ke malava ke ma'u ha tatau 'o e tu'utu'uni ki he totongi ako [heni](#), pē ko ho'o kole ki he puleako ha'o tatau.

‘E malava keu ‘ave ‘eku ki’i tamasi’i ki mu’a he taimi tuku?

‘Io ‘i he taimi pē ‘oku fu’u fiema’u ai – ‘oku mau mahino’i pē. Ko e kinitakāteni ‘oku lele ia he ‘aho kakato pē koe kongā ‘aho. Ko e taimi kamata mo e tuku ‘oku fakatefito pē ia ‘i he anga hono fakalele ‘o e kinitakāteni takitaha.

‘Oku lele nai e kinitakāteni he lolotonga e tutuku ‘a e ako?

‘Oku ‘i ai pē ngaahi kinitakāteni ‘oku kei lele pē he lolotonga e tutuku teemi ‘uluaki, ua mo e tolu. Kapau ‘oku tāpuni ‘a ho’o kinitakāteni, ‘e malava pē ke mau ‘oatu e faingamalie ako ‘i ha kinitā ‘e taha ‘oku lele lolotonga ‘a e tutuku. Faka’eke’eke mai ‘i he betterbecause@kidsfirst.org.nz, pē ko ho’o telefoni mai ki he 0800 454 373.

‘Oku hū nai e fanau ki he ngaahi ako pule’anga fakakolo?

‘Oku mau fengāue’aki vāofi mo e ngaahi lautohi pule’anga ‘i he kolo ke tokoni’i ke ola lelei ki he ngaahi fāmili e hū atu ‘a e fanau ki he ako. Ko e tokolahi ‘emau fanau ‘oku nau hoko atu ‘enau ako ‘i he ngaahi ako pē ‘i honau ngaahi feitu’u.

‘Oku toko fiha e kau faiako he kinitakāteni?

Ko e fanau lalahi hake he ta’u 2 ko e lesiō ko e fanau ‘e toko 10 ki he faiako (qualify) ‘e 1 fakatatau mo e tu’utu’uni ‘a e Potungāue Ako. Ko e fanau si’i hifo he ta’u 2 ko e lesiō (ratio) ko e faiako (qualify) ‘e 1 ki he fanau ‘e toko 4, ‘o si’iange ia he tu’utu’uni ‘a e Potungāue Ako.

‘Oku ‘i ai ha taimi ‘mat time’ (taimi ‘oku fakataha kotoa ai ‘o nofo he faliki ‘o fai e talanoa)?

‘Oku mau tui ki he mahu’inga ‘a e va’inga ‘a e fanau ke tolonga pea ‘oua ‘e fa’a fakahoha’asi. Te ke fakatokanga’i takai e fanau, ‘oku nau ‘oku nau femou’ekina he va’inga mo e fanau kehe, mo fili ki he va’inga ‘oku nau kau fakataha ai mo e kakai kehe, feitu’u mo e ngaahi me’a ‘o e ‘atākai mo e kolo - ‘a ia ‘oku tokoni’i ‘enau ako ‘e he’emau kau faiako fisifisimu’a. Ka ‘oku ‘i ai pē taimi ‘oku mau fa’a fakatahataha kotoa mai ‘o fanongo ki he ngaahi talanoa, hiva pehē ki he ngaahi ouau makehe mo e ngaahi fāmili.

Ko e hā e me’a ‘e ako he’eku ki’i tamasi’i?

Ko ‘emau ngaahi kinitakāteni ‘oku nau muiaki e **“Te Whāriki” ko e silapa ‘a Nu’u Sila ki he ngaahi ako tokamu’a**. ‘Oku ne fakamālohi’i ‘a e ako tokamu’a mo fa’u e makatu’unga mālohi ki he ako ke toe ola lelei ‘a muiange. Ko ‘emau kau faiako ‘oku nau palani e ngaahi polokalama mo e ngaahi ‘elia tefito ki he fanau, fakataha ki ai mo e ngaahi faka’anaua ‘a e mātu’a ma’a ‘enau ako. ‘Oku fakalotolahi’i ‘a e fanau ke nau kau mai ki he palani, ke nau ongo’i ‘oku onгона honau le’o pea ‘oku nau ongo’i koe ngāue ‘a nautolu.

'I he Kidsfirst, ko ho'o ki'i tamasi'i 'e ako ke:

- Ke ne fai ha me'a ma'ana pea te ne fai 'ene fili.
- Ako ke fevahevahe'aki mo ngāue fakataha mo e ni'ihī kehe.
- Tuiaki pea 'oua 'e fo'i
- Talanoa mo ako ke fakamaheni ki he kakai lalahi pehē ki he fanau kehe.
- Loto-lelei vave he taimi 'oku 'ikai ke ngāue pē hoko e me'a 'oku ne feinga ki ai.
- 'Oua 'e fakafalala kae feinga ke ne fai e me'a kotoa pe 'iate ia pea 'oua 'e ilifia ke kole tokoni
- Fakatupulaki 'ene malava ke ne tokanga'i 'ene mo'ui.
- Kamata ke tohi 'aki 'ene tā fakatātā mo tā valivali
- Fakatupulaki e mo'ui fifili pehē ki he poto'i 'ilo ke fekumi 'i he mo'ui fie'ilo'ilo.
- Fakatupulaki e tokaekina 'o e 'ātakai
- Fakatupulaki e fakatokanga'i e mo'ui fakasōsiale 'i he ongo' hoto kaungā fononga pehē 'i he fetu'utaki lea/talanoa.
- Mohu fakakaukau
- Fekumi – 'I he kinitakāteni pehē ki honau kolo foki.
- Malava ke ne solova palopalema
- Kamata ke ne fakatokang'i 'a e kehekehe 'i he ngaahi matakali pea mo loto-lahi/ pau'ia.
- Fakafehu'i fekau'aki mo honau fo'i mamani, mo tokoni'i kinautolu ke 'uhinga malie.

Ko ho'o ki'i tamasi'i te ne fiefia 'i he ngaahi a'usia fakaako mo fakalata foki kau ai 'a e:

- Va'inga fakamuna pē fakatātā'i ha talanoa
- Va'inga 'oku ngāue'aki e nima ki hono fulifulihi mo vakavakai'i (manipulative) – pāsolo, langa mo e tufunga
- Natula, tesi fakasaienisi mo e fekumi
- Va'inga 'one'one mo e vai
- Va'inga te nau ngāue'aki ki ai honau sino kotoa 'i he ivi mālohi (physical) 'i tu'a.
- Tohi, ngaahi talanoa mo e pāpeti
- Fa'u hiva, tau'olunga mo e hiva
- Lea mo e fakatupulaki e mo'ui fakasōsiale 'i he fepōtalanoa'aki
- 'Oku 'i ai foki mo e ngaahi naunau kehekehe ki he fakatupu e mohu fakakaukau he aati, tā valivali, va'inga tou mo e ta'o me'a.

Te ke malava ke toe 'ilo lahi ange ki he makehe'anga ho'o kinitakāteni 'i ho'o lomi [heni](http://www.kidsfirst.co.nz), pē ko ho'o vakai ki he website www.kidsfirst.co.nz

'E anga fēfē 'eku vakai ki he ako 'eku ki'i tamasi'i?

Ko ho'o ki'i tamasi'i 'e 'i ai 'ene pepa ako (profile book) 'i he kinitakāteni mei he 'aho 'uluaki. Ko e ngaahi talanoa ako fekau'aki mo ho'o ki'i tamasi'i mo 'ene ako 'i he kinitā 'e fa'o ia ki he'ene tohi pea te ke lava 'o mamata ki ai 'i ha fa'ahinga taimi pē. 'E malava pē ke ke 'alu mo 'ene tohi ki 'api ke ke fevahevahe'aki ai mo e toenga 'o e fāmili.

Hangē koia pē ko e tatau 'o e tohi, koe kotoa 'emau ngaahi kinitakāteni 'oku nau ngāue'aki 'a e EDUCA – ko e tohi fakakomipiuta 'oku malu 'aupito te ke lava 'o sio ai ki he ako ho'o fanau. 'E tuku hake ki ai 'e he'emau kau faiako 'a e ngaahi talanoa ako ho'o ki'i tamasi'i – 'o hangatonu pē ki ho'o telefoni pē tepileti. Te ke malava ai mo e toenga 'o e fāmili ke ke tohi 'ai pea tānaki mai ki ai mo ha ngaahi me'a 'oku ke faka'amu ke ne a'usia 'i he'ene ako. 'E fakahoko atu 'eni 'e he puleako 'i he taimi hū.

Teuteu ke kamata 'i ho'o kinitakāteni

Kuo ke fakakakato kotoa eni e foomu hū pehē ki he 'aho kamata ho'o ki'i tamasi'i 'i he kinitakāteni. Ko e ngaahi fakahinohino eni ki he founa te ke teuteu ai ki he 'aho 'uluaki ho'o kamata.

'E lava keu 'a'ahi mai ki mu'a pea toki kamata ako 'eku ki'i tamasi'i he kinitakāteni?

'Io! 'Oku mau talitali lelei ma'u pē koe ki heni! 'Oku mau tapou atu ke ke tomu'a 'a'ahi mai ke tu'o ua ke tokoni ki he teu hū ho'o ki'i tamasi'i ki he kinitakāteni. Talanoa ki he puleako fekau'aki mo e taimi lelei ke ke 'a'ahi mai ai, ko e taimi lelei foki eni ki he kau faiako ke nau mahino'i ai ho'o ki'i tamasi'i.

Ko e hā nai ha ngaahi me'a 'e fiema'u ke 'ilo 'e he kau faiako fekau'aki mo 'eku ki'i tamasi'i? Ngaahi me'a hangē ko e:

- Ngaahi lea makehe mo e founa 'o e fetu'utaki
- Founa manako/lelei taha ke fakanonga 'aki
- Taimi mohe – taimi mo e founa lelei 'oku ne fiema'u ke mohe ai ('oka fiema'u)
- Taimi toileti
- Me'akai manako mo e me'atokoni makehe 'oku fiema'u
- Mo'ui mo e fāmili – me'a mahu'inga na'e hoko pē ko ha me'a ne fakatupu loto mamahi kiate kinautolu.
- Pē 'oku 'i ai ha ngaahi tokoni fakaako makehe (special education need) pē ko e early intervention service 'oku nau fakahoko.

Teu lava nai 'o nofo heni 'i he 'aho 'uluaki/ kamata?

'Io! 'Oku talitali fiefia ma'u pe koe ki heni. 'I ho'o a'u mai, 'eke ki ho'o puleako fekau'aki mo e signing in, tokoni ki ho'o ki'i tamasi'i ke tautau 'ene kato mo to'o 'ene lunch box 'o tuku.

- Fakalotolahi'i ho'o ki'i tamasi'i ke ne fili ha ngāue (activity) ke ne fai.
- 'Amanaki lelei ki he 'aho hoko mai
- Tuku hao taimi lahi ke fakalatalata'i ho'o ki'i tamasi'i
- Fai ha ki'i me'a anga maheni kae nounou pē, hangē ko e lau ha ki'i talanoa pē feta'ata'alo'aki 'i he matapā sio'ata.
- 'Oku fu'u mahu'inga 'aupito ke ke talaange ki ho'o ki'i tamasi'i te ke 'alu, fakalea mavae ki ai, pea ke 'alu leva. Kapau 'oku ke hoha'a, 'e malava ke ke telefoni mai, pē ko e telefoni atu 'a e kau faiako 'oka fiema'u. 'Oku nōmolo ke ke ki'i ongo'i tailiili he kamata!

'E telefoni mai nai e faiako 'oka puke pē lavea 'eku ki'i tamasi'i?

'Oka puke ho'o ki'i tamasi'i, 'e telefoni atu ha taha 'o e kau faiako 'o fakahoko atu ke ke ha'u 'o 'ave ho'o leka ki 'api. 'Oku lelei ke 'i ai ha palani talifaki, koe'uhi na'a 'ikai te ke lava ke ke a'u vave mai. Fakapapau'i ko e tokotaha ke fu'utaki ki ai ha me'a fakavavevave 'e lava mo pau 'o tokoni 'oka fiema'u. Tuku ho'o leka 'i 'api kae 'oua ke sai ke fakasi'isi'i ai e fakamafola 'a e mahaki.

Kapau leva 'e lavea ho'o ki'i tamasi'i 'i 'apiako, 'e fakahoko leva 'e he kau faiako e 'uluaki tokoni (first aid) 'oka fiema'u. Kapau ko e lavea 'oku fu'u fiema'u ke fai ki ai ha tokanga 'e telefoni fakavavevave atu leva kiate koe mo e fakahoko e tokoni 'oku fiema'u. Ko e lavea, mamulu, mo e fanga ki'i mamahi (lavea iiki) 'e fakahoko atu kiate koe he tuku 'a e ako. Ko 'emau kau faiako 'oku nau lelei 'aupito ke fa'ofua mo fakanonga ki he fanau, ko e taimi lahi 'oku lau mōmeniti pē kuo nau foki pē 'o hoko atu 'enau va'inga.

Ko e hā teu ha'u mo ia?

- Hina inu – fakahingoa
- Tātā la'ā – pē tātā mafana ki he momoko. Kātaki tohi e hingoa ho'o ki'i tamasi'i 'i hono vala.
- Vala fetongi, mo e milemila ki he vala'uli ke foki mo ia ki 'api
- Me'akai – vakai'i ki ho'o kau faiako ki he fa'ahing me'atokoni 'oku mau faka'ai'ai e fanau ke nau ma'u 'i he kinitakāteni.
- Taipa fetongi mo e uaipa
- Kato ke hao mo fa'o kotoa kiai e ngaahi me'a ni – fakahingoa.

'E kai fakakū 'eku ki'i tamasi'i?

Ko e lahi taha 'emau ngaahi kinitakāteni 'oku nau ngāue'aki e "rolling kai"(kai 'oku vilo mai e kau kai he taimi 'oku nau fiekaia ai). 'Oku tokanga'i e fanau 'e ha faiako pea 'oku nau fili pē te nau kau ai 'oka nau ka fiekaia ka 'oku 'ikai ko ha taimi pau ke kai fakataha ai. 'Oku tokoni'i kinautolu ke nau ako ke nau tokanga'i 'enau me'atokoni ki he snack mo e kai ho'atā. 'Oku 'i ai foki e taimi 'oku mau nofo kotoa 'o kai fakataha ai. 'Oku mau fa'a vahevahe he morning tea mo e afternoon tea 'a e fua'i 'akau.

Ko e ha e me'atokoni 'e lava 'e he fanau ke ha'u mo ia?

'Oku mau fakalotolahi'i e ngaahi fāmili ke 'omai e me'atokoni mo'ui lelei ma'a 'enau fanau – fakaenatula, mo'ui lelei, fua'i'akau mo e vesitapolo 'oku fakatupuivi kiate kinautolu ki he va'inga. Talanoa mai fekau'aki mo e ngaahi fo'i fakakaukau lelei felāve'i mo e me'atokoni lelei ki he kai ho'atā – pea siofi foki mo e me'atokoni 'oku ha'u mo e fanau kehe 'i he taimi 'oku ke 'a'ahi mai ai. Kātaki talanoa ki he puleako ki ha me'atokoni 'oku kovi ki ho'o tamasi'i pea malava ke fakatupu puke pea a'u pe ke mole ha mo'ui.

Te ke tokoni'i nai 'eku ki'i tamasi'i 'o kapau 'oku ne akoako ke ngāue'aki e toileti?

Talanoa mai kiate kinautolu ki he tu'unga 'oku 'i ai ho'o ki'i tamasi'i mo 'ene ngāue'aki e toileti. 'Oku mau fiefia ke tokoni pea palani fakataha mo koe ke tokoni'i ho'o ki'i tamasi'i ke ne fakalalakaka lolotonga 'ene 'i he kinitī.

'E malu/fiefia/fakalata'ia/mo fakamaheni 'eku ki'i tamasi'i'?

Fakava'inga, a'usia fo'ou, mohu fakakaukau mo e fekumi ko e ngaahi founa mahu'inga ia 'o 'e te heni 'i he Kidsfirst – 'oku fakalata 'a e ako! Ko 'emau kau faiako taukei mo poto foki 'oku nau polepole'aki ke 'oatu ha polokalama ma'a e fanau 'a ia 'oku ohi kinautolu kenau lata. 'Oku mau fakahoko 'eni 'aki 'emau fakalotolahi'i e fanau ke nau fakahaa'i e Manaakitanga – tokanga'i e tokotaha kehe 'aki 'enau tokoni ki he fanau ke lava 'o nofo lelei, maheni mo tauhi honau vā. Ko e fanau he kinitī ko e ngaahi kaungāme'a fafale.

Ko e hā 'oku makehe ai e Kinitakāteni?

- **Ko ho'o ki'i tamasi'i koe me'a mahu'inga mo mu'omu'a taha ia kiate kinautolu.** 'Oku mau mātu'aki tauhi ki he fika totonu (tokolahi fakalao) 'i he'emau Kinitakāteni ke mau lava 'o fe'ilongaki mo e ki'i tamasi'i kotoa pē. Ko 'emau ngaahi houa ako 'oku nonga pea lata e fanau he 'oku mau palani e ngāue 'o e 'aho fakatatau ki he fanau ka e 'ikai ko e kau faiako.
- **'Oku talitali fiefia ma'u pē koe ki heni!** Ko e tauhivā ko e kī ia kiate kinautolu. Ko 'emau kau faiako 'oku nau 'ilo e ki'i tamasi'i kotoa pē mo honau fāmili pea fa'u e ngaahi polokalama ako fakatefito he fanau mo e ngaahi faka'anaua 'a e mātu'a ke nau lava 'o tokoni'i e ki'i tamasi'i kotoa ke ne a'u ki he tumu'aki e me'a totonu 'oku ne malava.
- **Ko 'emau kau faiako 'oku nau tupu ai 'enau makehe!** 'Oku mau fakahoko 'a e polokalama ki he fanau tokamu'a 'aki 'emau 'omai e kau faiako 100% kuo nau fakakakato 'enau ako felāve'i mo e fanau iiki pea 'osi lēsisita foki – pea malava foki ke nau ngāue'aki 'a e ngaahi naunau tokoni 'o e taha 'a e ngaahi Kautaha lalahi ki he Ako Tokamu'a 'i Nu'u Sila ni – ko e Kidsfirst! Ko 'emau kau faiako 'oku tokoni'i kinautolu 'aki 'a e lelei taha fakamamani-lahi 'o e ngaahi polokalama ako tokoni ke fakapapau'i 'oku nau 'omai e lelei taha ma'a 'etau fanau.

- **'Oku mau tui ki he mahu'inga 'o e fāmili.** Hangē pē ko ia 'oku 'ikai fakamavahe'i e fanau 'i he ngaahi fāmili, 'oku 'ikai te mau fai pehē foki. 'Oku mau tui ko e fanau 'o e to'u kotoa pē 'oku nau fēako'aki (Ako), 'i ai e faingamalie ke nau hoko ko e mōtolo 'o ako e kaungā ongo'i mo e fetu'utaki. Ko e ngaahi kaungāme'a fafale 'oku fa'a kamata ia he Kinitakāteni mo e fāmili Kinitakāteni.
- **Ko homau ngaahi 'elia va'inga 'i tu'a 'oku lalahi pea fakaenatula foki** – Ko e lelei taha 'i he Kiwi 'a e ngaahi 'elia va'inga 'i tu'a 'e lava ai e fanau ke nau fetaulaki mo feohi ai mo e natula. Ko e ngaahi 'elia va'inga 'i tu'a 'oku nau ako ai ke pole'i mo e ako'i kinautolu ke fehangahangi mo ha me'a faingata'a. 'Oku 'i ai pē foki mo hono ngaahi potu longonoa ke nau fakalaulauloto ai, pehē foki ki he ngaahi a'usia kehekehe. Ko 'emau ngaahi 'elia va'inga 'i tu'a 'oku fakaenatula, pea 'oku ne fakahaa'i ai 'emau tukupā ki he Bicultural, 'a ia 'oku tō ai e ngaahi 'akau tukufonua, 'akau fua mo e ngaahi vesitapolo foki.
- **Ko e Kidsfirst ko e kautaha Nu'u Sila ia pea 'oku 'ikai fakataumu'a ke ma'u ai ha tupu.** Ko 'emau ngaahi tokoni fakapa'anga 'oku foki pē ki he 'emau ngaahi kinitakāteni – 'o foki ki ho kaungā'api. 'Oku mau polepole'aki e hisitōlia 'o 'emau kinitakāteni mo 'emau tokoni ki he kakai mo e kolo 'o lahi hake he ta'u 'e 100 tupu.